

KULTURA SJEĆANJA: MARULIĆEVE OBLJETNICE U SPLITU TIJEKOM PRVE POLOVINE 20. STOLJEĆA (1901. – 1924. – 1950.)

Luka Marković

UDK 821.163.42-05Marulić, M.

Rad se bavi trima obljetnicama vezanim uz Marka Marulića te načinom njihovog obilježavanja u pišćevom rodnom gradu. Prva je četiristota obljetnica dovršetka *Judite* 1901. godine koja je obilježena cjelodnevnom proslavom: okupljanjem na Narodnom trgu, misom u crkvi svetog Frane te svečanostima u općinskom kazalištu. Slijedi četiristota godišnjica smrti 1924., odnosno 1925. godine koju je okarakteriziralo otkrivanje Marulićevog spomenika autora Ivana Meštrovića. Posljednja je petstota obljetnica rođenja 1950. godine, koja je obilježena trodnevnom proslavom. Ove obljetnice prikazuju Marulovu prisutnost i dokazuju njegovu važnost u kulturi sjećanja splitskog puka.

KLjučne riječi: Marko Marulić; kultura sjećanja; Split; Judita; Ivan Meštrović

UVOD

Marko Marulić (1450. – 1524.) hrvatski je humanist europskog značaja. Svojim djelima na latinskom jeziku stekao je međunarodnu slavu još za života, a junačkim epom *Judita*, napisanim na hrvatskom jeziku, zavrijedio je počasni

naslov »Oca hrvatske književnosti«.¹ Taj epitet potvrđuje njegovu važnost za hrvatsku kulturnu baštinu i jezik, dva nezaobilazna pojma pri definiranju identiteta jedne nacije. Marulićeva simbolika izlazi na vidjelo u žarištima sjećanja, odnosno obljetnicama. One su uporišne točke preko kojih se njeguje tradicija te promiču vrijednosti i ideje. Povodom petstote obljetnice njegove smrti 2024. godine, Vlada Republike Hrvatske proglasila je »Godinu Marka Marulića«. Svečano proglašenje odvijalo se u prostorijama Književnog kruga Split – Marulianum, na dan njegove smrti 5. siječnja. Godina je ispunjena Marulovim duhom i njemu posvećenim događanjima: od znanstvenih skupova, izložaba, književnih večeri do dramskih festivala te ostalih glazbeno-scenskih izvedaba. Na svečanom proglašenju, marulolog Bratislav Lučin je u svom govoru istaknuo kako Marulić, kao u obrnutoj perspektivi umjesto da nam je sve manji jer je vremenski sve dalji, zapravo nam biva sve veći i važniji.

Slavni splitski pisac danas ima jedno od centralnih mjesta u hrvatskoj kulturnoj baštini. Cilj ovog rada je sagledati jedan element nematerijalne kulturne baštine koji se veže uz Marulića. Njegova književna ostavština svakako spada u nematerijalnu baštinu, koja prema UNESCO-voj definiciji označava »vještine, izvedbe, izričaje, znanja, umijeća, kao i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koji su povezani s tim, koje zajednice, skupine i u nekim slučajevima, pojedinci prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine« te se, uz ostalo, manifestira u »običajima, obredima i svečanostima« (*Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine* 2005: čl. 2). Pozornost će se posvetiti upravo tim svečanostima, odnosno obljetnicama vezanim uz Marulića u Splitu iz prve polovine 20. stoljeća: četiristotoj godišnjici završetka Judite 1901., četiristotoj godišnjici pjesnikove smrti 1924. te petstotoj godišnjici rođenja 1950. godine. Analizom arhivske građe, prigodnih publikacija te periodike, sagledava se način i sadržaj njihovog obilježavanja. Analiziraju se naglasci koji su se pridavali Marulićevu liku i djelu u kontekstu hrvatske nacionalne i kulturne svijesti koja se razvijala u okviru triju različitih državnih tvorevina od Austro-Ugarske, preko Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca do Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

---

¹ Prvi ga je upotrijebio Ivan Kukuljević Sakcinski, »otac umjetnoga pjesništva u Hrvata«, u svom djelu *Pjesme Marka Marulića* (Kukuljević Sakcinski 1869: I).

KULTURA SJEĆANJA

Povijest je nezaobilazni element kada se govori o razvitku nacionalnog identiteta. Dalmacija i Split krajem 19. i početkom 20. stoljeća služe kao dobar primjer. Narodnjački i pravaški pokret te kasnije njihove izvedenice, crpili su iz istog izvora tradicije i povijesti hrvatskog naroda te jezika prilikom izgradnje svojih političkih usmjerenja. Nacionalni identitet u jednoj zajednici razvija se kroz interpretacije povijesti izgradnjom takozvane kulture sjećanja (Assmann 2005: 18-19). Ona se formira preko kulturnog pamćenja. Prema nedavno preminulom njemačkom egiptologu Janu Assmannu, to je jedna od vanjskih dimenzija ljudskog pamćenja. To nije samo unutarnji fenomen pojedinca jer na njega uvelike utječu vanjski, društveni i kulturni kontekst. Takvo kulturno pamćenje nastaje spojem različitih dimenzija vanjskog pamćenja. Jedno je vanjsko djelovanje koje u tom kontekstu poprima status rituala, to jest, uz svrhu dobiva i značenje. To su razni činovi te simboli i njihovi prikazi: spomenici, nadgrobne ploče, publikacije, recitacije, predavanja, izložbe koje kao kulturne formacije održavaju sjećanje na fiksne trenutke u povijesti. Takvo pamćenje nadilazi i puko pamćenje stvari, jer se uz taj pojam veže identitet i značenje. Ono nije samo osobno već kolektivno, s obzirom na to da se razvija u interakciji s drugima. Čovjek je upućen na druge, ne može se psihološki ni fiziološki odrediti bez tog međudjelovanja kroz koje se razvija svijest i pamćenje (ibid.: 22-25). Još jedna društvena pojava koja se razvija prilikom međudjelovanja i u svrhu međudjelovanja je jezik: najugroženiji dionik nematerijalne kulturne baštine. A upravo je Marulić, splitski začinjavac, neraskidivo vezan uz sve ove elemente: povijesti, nacionalnog identiteta i jezika. Kroz razvijanje kulture sjećanja o Maruliću ti elementi održavaju se na životu.

Nacionalna književnost kao pojam koji se razvio u 19. stoljeću bila je nosivi stup razvoja nacionalne države. Ta književnost je podređena te funkcionalno zavisna o povijesti te se kao takva pokazala djelotvornim oruđem u buđenju nacionalne svijesti (Rezo 2011: 412). Ivan Kukuljević Sakcinski u svojim djelima koristio se tim elementima, ponajviše naglasivši povezanost hrvatskog sjevera i juga. Priredio je 1869. godine prvu knjigu u velikoj seriji tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, kasnije Hrvatske, pod nazivom *Stari pisci hrvatski*. Upravo je ta prva knjiga posvećena Maruliću, tj. njegovim pjesmama, uz Kukuljevićevo

studiju »Marko Marulić i njegovo doba«, skrenula pažnju te pozvala na daljnje proučavanje našeg velikog humanista.

»OBLJETNICA HRVATSKE KNJIGE« 1901.

Prvi Marulićev jubilej koji je značajno proslavljen među hrvatskim pukom zbilo se u doba Austro-Ugarske Monarhije: bila je to četiristota obljetnica dovršetka *Judite* 1901. godine. Samo godinu dana ranije, 450. godišnjica njegova rođenja prošla je bez zapaženog obilježavanja. Novine su ostale nijeme (Paro 2003: 180 i Kolumbić 2001: 125-126), a od tri publikacije koje su se odnosile na Marulića jedna je bila u vezi s proslavom *Judite* godinu poslije (Dežman 1900: 90-91), a dvije su bile kratki prilozi o Marulićevim djelima (Rešetar 1900: 233-236. i Šurmin 1900: 391-392). Taj nedostatak obilježavanja možemo pripisati sjeni koju je stvorila *Juditina* obljetnica. To djelo se uvelike vezalo uz prije spomenuti nacionalni kontekst. Sama obljetnica se često nazivala »četiristogodišnjica hrvatskog umjetnog pjesništva«, »obljetnica hrvatske knjige«, »naša četiristogodišnjica« i slično, stavljajući elemente hrvatstva u prvi plan, nakon čega slijedi *Judita* te Marulić. U književnim krugovima Marulić se pokazao kao ujedinitelj stare i nove generacije i poveznica hrvatskog sjevera i juga. Cjelokupni kulturni svijet hrvatskog naroda našao se na istoj »stranici«, onoj Marulićevoj (Tomasović 1999: 289 i *Narodni list*, 30. 11. 1901: 2). Središnji odbor za proslavu ove obljetnice iz Zagreba naglasio je: »Proslavom ovom želimo okupiti sve hrvatske književnike oko jednog ognjišta, oko jedne misli vodilje, kako bismo se združeni zavjetovali da ćemo svom dušom raditi za Hrvatsku« (*Željeznica*, 28. 8. 1901: 2).

U Zagrebu je tijekom godine objavljeno osam publikacija u kojima su se našla kraća Marulićeva djela i ulomci onih dužih. Pažnju privlače objavljena predavanja koja su usmjerena na učenike i općenito hrvatski puk, s jakim narodnjačkim konotacijama. Josip Florschütz, jezikoslovac i glazbenik, objavio je *Život i rad Marka Marulića. S kratkim osvrtom na hrvatsku knjigu od zametaka njezinih do današnjega doba. Spomen-besjeda o četiristogodišnjoj proslavi Marka Marulića u ženskom liceju zagrebačkom* (Florschütz 1901). Drugo je djelo *Značenje Marka Marulića*, predavanje koje je Nikola Andrić, književnik i filolog održao 7. stude-

noga pred »cjelokupnom omladinom zagrebačke realne gimnazije« (Andrić 1901). Cijeli je nastup bio prožet idejom pobuđivanja nacionalnog duha među mladima. To je vidljivo iz početka i konca govora:

Rijetki su ovakvi trenutci i u historijama većih naroda nego što je naš, pa se vodioci narodne misli svagdje hvataju sličnih prilika, da u omladini, uzdanici narodnoj i predstavnici narodne budućnosti, razgriju poštovanje i pietet prema svijetlim momentima daleke prošlosti, a time pridignu ponos i pouzdanje u sebe i u ono, što je narodno. (Andrić 1901: 3)

Kad dakle sve ovo u duhu skupimo, pa dodamo još, da je i preporučanje hrvatske nove knjige od godine 1835. – a prema tome i duševno ujedinjavanje našega naroda – zasnovano u glavnom na poziranju i ugledanju u sjajnu dalmatinsko-dubrovačku zvijezdu Marka Marulića i njegovih nasljednika, onda moramo s dubokim uvjerenjem podići zahvalna srca prema nebu i kliknuti patrijarhu hrvatske književnosti, dičnom Maruliću: Slava Ti, oče, i hvala! (Ibid.: 13-14)

Judita je za svoj jubilej doživjela još jedno izdanje »U spomen četiri stote godišnjice oca umjetnoga hrvatskoga pjesništva Marka Marulića Spljetu-gradu njegovu zavičaju posvećuje Matica hrvatska« (Marulić 1901). Knjigu je priredio Marcel Kušar, uvod napisao Petar Kasandrić te je oplemenjena umjetničkim priložima Otona Ivekovića i Celestina Medovića. To je bilo drugo kritičko izdanje *Judite* nakon Kukuljevićeva iz 1869. godine. Tiskana je u više stanja, s različitim bojama korica te tvrdim i mekim uvezom, a mogli su je kupiti samo pretplatnici Matice hrvatske (*Narodni list*, 11. 12. 1901: 3). Jedina publikacija o Maruliću izdana u Splitu u toj godini bila je mala knjižica od četrnaest stranica koju je izdao načelnik Vinko Milić. Godinu kasnije tiskano je i drugo, prošireno izdanje knjižice od trideset i dvije stranice s dodanim Marulićevim životopisom koji je napisao Frano Božičević, s epigramom, epitafom i drugim tekstovima (Milić 1901a i Milić 1901b).

Splitski su narodnjaci uoči datuma Marulićeva potpisa *Judite* 22. travnja vukli paralele tadašnjeg stanja hrvatskog naroda s onim Marulićeva doba: »(...) skučen pod jaram, nije se ni sjećao svoje državne samostalnosti; nije se zanosio nadama

ni velikim snovima, a bio je priljubljen vladavini, koja ga je i na pola puštala u miru«. Veličali su njegovo djelo koje je u tim okolnostima podario hrvatskom puku koji se »junački branio i nikada nije do kraja podlega« (*Željeznica*, 24. 4. 1901: 1). Za dostojnu proslavu obljetnice »splitska hrvatska akademska omladina« među čijim vodstvom je bio i Ivo Tartaglia, predlagali su osnivanje »Marulićeve knjižnice« u Splitu, naglašavajući: »Hoćemo li se zadovoljiti da prostom pompoznom komemorativnom svečanošću proslavimo taj god, ili ne ćemo li se radije pobrinuti da slavnom Maruliću dignemo spomenik«. S tim na umu krenuli su u akcije prikupljanje knjiga i novčanih sredstava za »pučku čitaonicu i knjižnicu«. Smatrali su da moraju za početak prikupiti barem tisuću knjiga i to »... da ne budu djela strogo znanstvena i odviše teorična, jer prva knjiga neshvaćena može za uvijek da odbije od čitanja čitaoca-pučanina« (*Željeznica*, 31. 7. 1901: 1. i *Narodni list*, 3. 8. 1901: 3). Njihovu ideju podržavali su stariji pripadnici splitske i dalmatinske narodne inteligencije, koji su radili na popularizaciji »hrvatske knjige« te su u ovoj obljetnici vidjeli pravi trenutak za početak obrata:

*Žalibože još je daleko vrijeme, kad neće biti kolibe hrvatske ni gospodske palače, a da u njoj hrvatska knjiga ne nađe sebi zaklona; kad će, kao vjerna suputnica, razbibriga, savjetnica, jednako pratiti bogatog gospodina, što se vozi u »sleeping-caru«, kao i siromašnog Ličanina, kojeg ljuta nevolja goni u daleku Ameriku za kruhom; kad će njemačke i talijanske »familienblatter« zamieniti po vrijednosti bolje domaće štivo... (*Narodni list*, 17. 4. 1901: 1).*

»Splitski akademičari« bili su svjesni važnosti njegovanja i izgradnje kulture sjećanja s obilježavanjem ovakvih obljetnica:

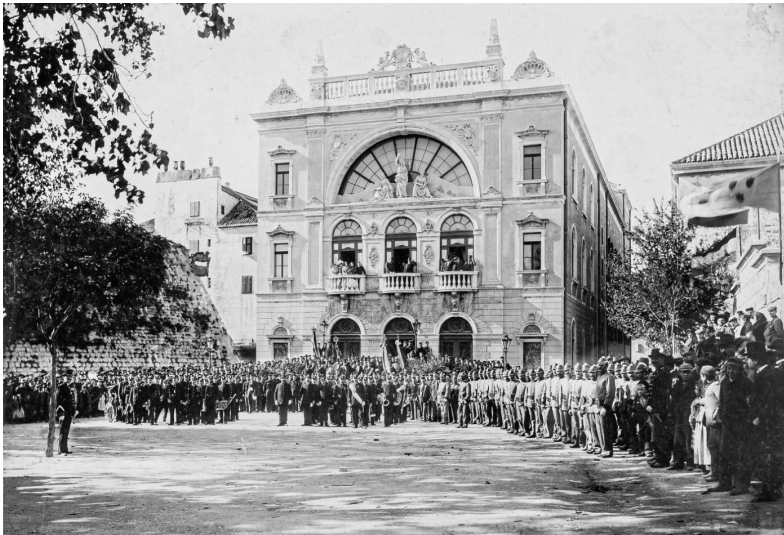
Između raznih jubileja, što ih vikoše slaviti napredni narodi – osobito oni, koji, obezbiedivši svoju sadašnjost, dokonije mogu da se podadu uspomenu – jamačno je najdostojniji i najopravdaniji jubilej onoga momenta, kad je narod počeo da svoju osnovnu misao, za koju ciela njegova dotadašnja povijest ne bješe nego priprava, putem umjetnosti manifestira. Tada tek počimlje pravi, duševni život naroda. Mješte nižih funkcija njegovih, koje imadjahu svrhu, da mu obezbiede obstanak i olakote organski razvitak, stupaju više funkcije i viši agenti, koji iz nepresušnog vrela narodnog iznose na javu malo po malo sve i najskrovitije osjećaje narodne duše. (Ibid.).

Službeni odbor splitske obljetnice na čelu s načelnikom Milićem odredio je da će se centralna proslava godine odviti 30. rujna u općinskom kazalištu te da će se pozvati i školska mladež uz razna društva i političare. Planirao se i prijedlog za imenovanje Marulićeve ulice gdje se nalazi jedna od kuća Marulića, a da sama kuća dobije i spomenploču (*Željeznica*, 5. 6. 1901: 3. i *Narodni list*, 8. 6. 1901: 3). Marulićeva ulica je zaživjela, ali spomen ploča će trebati sačekati sljedeću obljetnicu. Naposljetku proslava nije održana 30. rujna jer je odgođena u više navrata (*Željeznica*, 11. 9. 1901: 3. i *Narodni list*, 14. 9. 1901: 5), nego u nedjelju 3. studenog 1901. godine (*Narodni list*, 2. 11. 1901: 2). Okupili su se u devet sati ujutro na današnjem Narodnom trgu, tada Gospodskom trgu: vatrogasci, sokolaši, narodna glazba, razna društva, općinski vijećnici i odbor za proslavu. Uputili su se u procesiji na misu u Crkvi svetoga Frane gdje je Marulićev grob. Načelnik Milić je na grob položio vijenac, a don Frane Bulić je u ime zagrebačkog odbora za proslavu »400 godišnjice hrvatskog umjetnog pjesništva« taj čin popratio s kratkim govorom. Potom je uslijedila misa otpjevana na staroslavenskom koju je predvodio biskup Filip Frano Nakić. Nakon mise povorka se uputila u općinsko kazalište koje je bilo ispunjeno do zadnjeg mjesta. Na ulazu se prodavala kantata *Hrvatska pjesma* autora Milana Begovića napisana prigodom obljetnice, a na pozornici je stajao prikaz Marulića okićen palmama, autora Emanuela Vidovića. Govore su održali Vicko Milić (koji je istaknuo značaj proslave), Ivan Bulić (koji je govorio o Marulićevom Splitu koji je »iako pod mletačkim gospodarom – živio, govorio, nosio i osjećao hrvatskim.«), Ante Trumbić (koji je pročitao Marulićevu pjesmu *Anka satira*) te Milan Begović (uz rodoljubnu raspravu). Događaj je okončan narodnom himnom. (*Narodni list*, 6. 11. 1901: 2. i Rabadan 1972: 119-120).

Navečer se program nastavio u prepunjenom općinskom kazalištu gdje je nastupao orkestar narodne glazbe. Pjesnik Juraj Kapić je, uz izvođenje svoje pjesme, pozvao okupljeni naraštaj da se ugleda u rodoljublje svojih predaka što je publika popratila s oduševljenjem. Zatim je uslijedila drama *Marulić, prigodno skazanje u tri dijela* koju je potpisao zanimljiv trojac, Milan Begović, Gajo Filomen Bulat i Vinko Lozovina, a scenografiju je oslikao Vidović po čijim su nacrtima skrojeni i kostimi za glumce. U prvom dijelu prikazana je legenda o tragičnom događaju gdje Papalić gubi život zbog zajedničke im ljubavnice, nakon čega u druga dva dijela slijedi Marulićev duhovni obrat i književno stvaralaštvo. Marulić u jednom

trenutku ostavlja pero te uzima mač kako bi branio domovinu »grudu zemlje, krvlju i znojem orošenu, jer nisu sami Turci, koji za njom hlepe«. Dan je okončan *Hrvatskim kolom* Josipa Hatzea, u izvedbi mješovitog zbora »Zvonimir« uz pratnju orkestra pred oduševljenom publikom.

Ono što je bacilo mrlju na ovo proslavu jest činjenica da na tim događanjima u Splitu nisu bili prisutni pripadnici školske mladeži. Njima je, na negodovanje mnogih, bilo zabranjeno sudjelovati na proslavi (*Narodni list*, 6. 11. 1901: 2). Nisu smjeli ići ni u crkvu. Na ulazima su bili postavljeni redari koji su pazili da ne pristvuju ni jednom događaju. Čak je i pokrajinski školski nadzornik došao u Split samo kako bi se uvjerio da nitko ne krši tu odredbu koja je uključivala i profesore. Neke skupine učenika su ipak na svoj način uspjele odati počast Maruliću, barem nakratko otkrivene glave dok je povorka prolazila pokraj njih (*Narodni list*, 19. 7. 1902: 2. i *Slobodna Dalmacija*, 3. 9. 1950: 2).

Okupljeno mnoštvo pred općinskim kazalištem u Splitu 3. studenog 1901. godine (Marko Josip Goldstein, *Marulićeva četiristogodišnjica*, Sveučilišna knjižnica u Splitu: specijalne zbirke).

ČETIRISTOGODIŠNJICA SMRTI 1924.

Sljedeći Marulićev jubilej koji je ostao značajno obilježen je četiristota godišnjica smrti 1924., odnosno 1925. godine. Ovu obljetnicu Splićani su dočekali, ne više u Austro-Ugarskoj monarhiji, već u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Iako je ostvaren cilj teritorijalnog ujedinjenja Hrvatske i Dalmacije, i dalje nije bilo riješeno nacionalno pitanje te su bili aktualni sukobi oko državnog uređenja i srpske hegemonije. Komunisti, odnosno Jugoslaveni, dolazili su u sukob s Radićevom Hrvatskom republikanskom seljačkom strankom. Nakon zabrane djelovanja Komunističke partije Jugoslavije koja je odnijela uvjerljivu pobjedu na splitskim izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. godine, borbu protiv Radićevaca nastavila je Orjuna – Organizacija jugoslavenskih nacionalista (Buljan 2022: 64-67). Split je sve više podržavao Radića što je pokazao i veliki oporbeni skup u Solinu u studenom 1924. godine što se u tisku nazvalo i »afirmacijom hrvatstva grada« (ibid.: 75). Marulić je tada u kolektivnoj misli predstavljao jaki splitski simbol hrvatstva. U rodnom gradu objavljena su dva nova izdanja njegovih djela. Splitska općina je simbolično izdala Marulićevu oporuku koju je priredio Petar Kolendić uz predgovor »Svomu velikom sinu Marku Maruliću ocu hrvatske književnosti općina grada Splita u četrirstotoj obljetnici njegove smrti« (1924) te u prilogu Vjesnika za arheologiju i historiju Dalmatinsku izlazi *Tužen 'je grada Hjerzolima* koje je priredio Antonin Zaninović (1924/1925). Obljetnica je bila i prigoda da se »oslobodi« kuća Marulića od javnih kuća poznatih pod imenima »Marinko« i »Danica« koje su se nalazile u istoj ulici, tadašnja Žarkova, a današnja Papalićeva. Splitska općina naredila je njihovo preseljenje među druge noćne lokale u susjednoj Pretorijanskoj ulici, danas ulica Julija Nepota (*Hrvatska riječ*, 12. 6. 1924: 3).

Centralni događaj ove obljetnice svakako je bio otkriće Marulićeva kipa autora Ivana Meštrovića. Splitski odbor za proslavu četiristogodišnjice smrti u kojem su, među ostalima, bili načelnik Ivo Tartaglia te arheolog i konzervator don Frane Bulić, odlučio je da se postavi brončani spomenik Marka Marulića na Voćnom trgu, tada službeno Trgu 9. novembra 1882. Odbor je sastavio proglas i skupljao doprinose za spomenik i proslavu »oca hrvatske umjetne književnosti« (Duplančić 1983: 870-871). Splitsko općinsko vijeće je na svojoj sjednici izglašalo doprinos od 50.000 dinara (*Hrvatska riječ*, 12. 7. 1924: 3). Doprinosi za

spomenik stizali su iz svih dijelova tadašnje države, od raznih institucija, udruga i pojedinaca. Obvijesti o donatorima i visinama donacija su se često mogle naći u splitskom tisku: »Hrvatski Napredak« 8.510 dinara, Gradska Štedionica 6.000, dr. Ivo Tartaglia 10.000, Lujo i Miho Rismondo 1.000, Franjo i Juraj Duboković 1.000, Prva pučka Dalmatinska Banka 4.000, Dragomir Radica 150, Ante Trumbić 500, Biskup Kvirin Klement Bonefačić 200, don Frane Ivanišević 50, Samostan Franjevac Poljud 50, Juraj Biankini 100, Općina Dubrovnik 500, Florio Katalinić 200, Samostan Franjevac na Obali 100, Zagrebačko gradsko vijeće 5.000, »Split« Anonimno društvo za cement Portland 2.500, Zadružna Gospodarska Banka Ljubljana – podružnica Split 500 i još mnogi drugi (Hrvatska riječ, 28. 10. 1924: 3; 10. 11. 1924.: 3; 12. 11. 1924: 3; 23. 12. 1924: 5; 4. 12. 1924. 5; 19. 12. 1924: 5; 23. 12. 1924: 5; 30. 12. 1924: 5). Prodavale su se i dopisnice u svim knjižarama po Splitu i glavnim trafikama i to po cijeni od 2 dinara za jednu, a sav prihod je bio namijenjen za kip: »time je i najsiromašnijim pružena mogućnost da na taj način doprinesu na čedniji obol za naš novi spomenik.« (Hrvatska riječ, 10. 11. 1924: 3).

Od prvih spomena podizanja spomenika u ožujku 1923. do realizacije u srpnju 1925. godine, trenutak svečanog otkrivanja se u više navrata odgađao. Među nekim gradskim vijećnicima i ostalim građanima razvila se ideja da se postavljanje spomenika odgodi za 1925. godinu (Hrvatska riječ, 13. 7. 1924: 5. i Duplančić 1983: 870-874). Glavni razlog zašto se htjelo odgoditi otkrivanje spomenika iz godišnjice smrti 1924. na 1925. godinu bio je jubilej tisućugodišnjice Hrvatskog Kraljevstva. To je splitska općina i prihvatila. Tako je Split iskoristio Marulića kao svojeg predstavnika u toj svehrvatskoj obljetnici. Marulića se slavilo kao »nacionalnog reprezentanta u kolu velikih kulturnih pregalaca«. Bio je ne samo za učene ljude, nego i za narodne mase. Nije ostavljen na latinskom jeziku, nego je preveden na talijanski, njemački i francuski, a Splićani su osjećali potrebu da mu se oduže spomenikom kakvog su već imali i Kačić i Gundulić i Preradović. Spomenik se isticao i kao kohezijski faktor koji će pomoći u približavanju državnih naroda (Hrvatska riječ, 2. 10. 1924: 1):

Otkriti spomenik prvom hrvatskom pjesniku prigodom proslave prvog hrvatskog kralja, to bi bila velebna slava, na koju bi pohrlili Hrvati iz svih hrvatskih krajeva. A pošto smo uvjereni da će se do onda uglavnom riješiti i

veliki problem državni, da će se hrvatsko-srpski spor izravnati, ta proslava bi postala istodobno i veličajna manifestacija bratstva, ljubavi i ravnopravnosti među Hrvatima, Srbima i Slovencima. Dok bi otkriće Marulićeva spomenika bila nacionalna slava Hrvata, istodobno bi bio vanjski dokaz solidarnosti svih južnih Slavena. (Ibid.)

Postavljanje spomenika uvjetovalo je i premještanje štandova za prodaju voća po kojem je trg i dobio svoje kolokvijalno ime. To je izazvalo negodovanje dijela trgovaca i rasprave među pukom. Štandovi su pomaknuti, ali na intervenciju samog Meštrovića vraćeni su nakon otkrića spomenika kako bi, po autorovoj želji, kip bio u jednoj živoj sredini »jer kip Marka Marulića predstavlja pjesnika književnika! ko se razgovara s pukom i pravi svoje bilješke u knjizi« (*Hrvatska riječ*, 12. 12. 1924: 5. i *Novo doba*, 30. 7. 1925: 4). Kip se lijevao u Zagrebu, a podnožje su napravili splitski kipari (*Hrvatska riječ*, 4. 11. 1924: 3, *Hrvatska riječ*, 27. 12. 1924: 5. i Duplančić 1983: 873). Konačno je otkriven 26. srpnja 1925. godine tijekom trodnevnog slavlja uz Jadransku izložbu i otvorenje takozvane Ličke pruge.² Otkriću su prisustvovali predstavnici vlade, gradskih vlasti, društava, ustanova, zborova i mnoštvo puka. Admiral Dragutin Prica bio je u svojstvu predstavnika kralja Aleksandra I. Karađorđevića. Govor je održao tajnik Odbora za proslavu 400. godišnjice smrti don Frane Bulić pred, kako ga je nazvao, »prvim javnim spomenikom u Dioklecijanovom gradu«. Nešto što ni sam Dioklecijan nije postigao u šesnaest stoljeća svoje palače, skromnom Marku je uspjelo. Govor je bio pun hvale za Marulićeva postignuća, koji je za razliku od Dioklecijana bio »čistih ruku« te koji je po Europi bio slavljen i poznat, a za Hrvate posebno značajan kao »otac umjetne poezije« (*Novo doba*, 27. 7. 1925: 2). Bulić je okupljenoj masi slikovito kazao:

Kao da vidim čovjeka, (...) gdje se odmara u hladu stoljetnih brjestova, 'side-ći' uz rijeku solinsku, kod Gospe od Otoka, zureći u sarkofag kraljice Jelene. Kano da ga vidim, gdje zuri u one posljednje riječi natpisa na sarkofagu: Čo-

---

² Jadranska izložba je bila gospodarska izložba s ciljem promicanja prirodnih i gospodarskih vrijednosti Jadrana, a Lička pruga je prvi put prometno povezala Split sa Zagrebom te samim time i ostatkom Srednje Europe (Tudor 2015: 147-148).

vječe, koji gledaš, reci: Bože, smiluj se njenoj duši, i suza mu žalosnica zasja na oku. (...) Ali, Marko, ne zdvajaj! Bismo i – jesmo! Uskrsnulo je kraljevstvo, čiju si sudbinu ti oplakivao; uskrsnulo je naše narodno kraljevstvo, a do nas je, da ga kreposnim djelima ugledavši se u tvoja, uzdržimo i proslavimo. Neka tvoj patriotski duh bdije na ovim gradom, kao simbol hrvatske ljubavi i poticaja na krjepostan život, kako si ga ti u brojnim svojim djelima pripovjedaao i sprovedao. U bojovnom stavu, u kojem te umjetnička duša hrvatskoga patriote nama predstavila, brani ovaj naš narod od svakakvih nasrtaja na njegov karakter, na njegov patriotizam i na njegovu slavnu prošlost! Brani ga od lažnog evropeizma i kozmopolitizma, koji se može na nj strovaliti i sa kopna, sada kada je napokon i ova obala sa toliko željkovanom željeznicom s Evropom vezana! (Ibid.)

Zatim je kratak govor održao načelnik Ivo Tartaglia, koji je pozdravio sve prisutne kraljevske izaslanike i ostale goste iz Zagreba, Beograda i Ljubljane. Nakon toga je maknuo zastor uz riječi: »Otkrivam ovaj spomenik, želeći da Marku Maruliću u Splitu i u čitavom narodu Srba, Hrvata i Slovenaca bude – vječna slava!«. Uz klicanje okupljenih – »Slava!«, zastor pada. Uslijedio je glazbeni program i polaganje vijenaca od strane okupljenih visokih izaslanika. Nakon toga je Bulić s nekoliko članova odbora za proslavu otkrio i mramornu ploču na kući Marulića (Isto: 2-3).³ Mimo plana, Meštrović nije bio prisutan na otkrivanju svog djela, a Tartaglia mu je zato poslao brzojav:

U narodnom oduševljenju, otkrivajući danas spomenik Maruliću, tvoje veliko, sugestivno djelo, šaljem Ti izraz udivljenja i zahvalnosti, s poklonom geniju naše rase, koji istinsku kulturnu slavu staroga hrvatskog Splita ovjekovječu-

---

³ Na podnožju kipa stao je s prednje stane uklesan natpis »MARKO MARULIC/ 1450-1524« a na stražnjoj »GRAD SPLIT/1925/ IVAN MESTROVIC/ SVOJE DJELO POKLONIO« (Duplančić 1983: 873). Na ploči na kući Marulića natpis je glasio: »U ovoj kući/ rodio se/ 18. Kolovoza 1450./ Marko Marulić/ prozom i u 'versih hrvatskih slažući/ po običaju naših začinjavac»/ začetke udar/ hrvatskoj umjetnoj knjizi/ čovječanstvo obdari/ zaodjev u njima klasičnim ruhom/ kršćanski duh/ o četiristotoj obljetnici smrti/ g. 1925./ Rodni grad/ ovu spomen ploču postavi.« (Novo doba, 30. 7. 1925: 4)

je snagom jaka obnovljena života i do znamenitih građevina još drevnijom umjetnošću ukrašene imperatorske rimske moći. (Novo doba, 27. 7. 1925: 5)

Otkrivanje Meštrovićevog spomenika Marku Maruliću u Splitu 26. srpnja 1925. godine
(Književni krug Split – Marulianum: arhiva fotografija)

PETSTOGODIŠNJICA ROĐENJA 1950.

Split je petstotu obljetnicu rođenja Marka Marulića 1950. godine dočekaao unutar Federativne Narodne Republike Hrvatske, odnosno Jugoslavije. Tijekom

te godine može se pratiti izraženija produkcija Maulićevih djela te radova njemu posvećenih. Većina ih je tiskana u Zagrebu: faksimil *Judite* koji je izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (Marulić 1950a); još jedno izdanje *Judite* čiji je tekst i tumač donio Marcel Kušar, a revidirao Vjekoslav Štefanić s predgovorom Mihovila Kombola (Marulić 1950b) i veliki zbornik radova koji je priredila JAZU, a uredili Josip Badalić i Nikola Majnarić (1950). Zanimljivo je napomenuti da je na stranicama od 279. do 298. tog zbornika bio tiskan tekst Vladimira Filipovića »Osnovi etičko-filozofske orijentacije Marka Marulića« koji je na zahtjev Miroslava Krleže izostavljen, a umjesto njega umetnut je Štefanićev tekst »Još Marulićevih stihova«. Cijelu nakladu očito nije bilo moguće uništiti, pa još postoje primjerci s Filipovićevim tekstom (Balić 2016: 371-372). Splitski tisak stavljao je naglasak na *Juditu* kao najveću Marulićevu vrijednost, ističući Marulića kao »hrvatskog patriotu koji voli svoju zemlju, njenu prošlost«, bori se za njenu sadašnjost i vjeruje u njenu budućnost (*Slobodna Dalmacija*, 18. 8. 1950: 2; 8. 10. 1950: 3; 10. 10. 1950: 3; 11. 10. 1950: 2). U jednom tekstu Dušana Berića uspoređuje se stanje pred ovu obljetnicu s onom od skoro pola stoljeća ranije, osvrćući se posebno na prije spomenutu zabranu prisustva školskoj mladeži:

Već je davno nestalo dvoglavog crnožutog austro-ugarskog orla, a isto tako i svih ostalih protivnarodnih vlasti i režima, koje su sputavale slobodu kulturnih manifestacija duha. Nestalo je svih onih koji su priječili omladini da učestvuju na proslavi Marulovoj 1901. godine, a u našoj slobodnoj domovini omladina će ove godine svojim prisustvom još više uveličati ovu tako značajnu našu proslavu. (Slobodna Dalmacija, 3. 9. 1950: 2).

Proslava je trajala tri dana i bila ispunjena raznim sadržajima (*Slobodna Dalmacija*, 7. 10. 1950: 2). Započela je u subotu 7. listopada svečanom akademijom u Narodnom kazalištu u prisustvu predstavnika narodne vlasti, Jugoslovenske armije i raznih kulturnih ustanova. Nakon himne *Hej Slaveni*, tajnik Narodnog Odbora grada Splita Mile Ivančić otvorio je svečanost riječima (*Slobodna Dalmacija*, 10. 10. 1950: 1-2):

Grad Split i njegov puk, ponosan je na veliko djelo ovog svog velikog građanina, ponosan je, jer zna da je ono poslužilo plemenitoj svrsi čitavog jednog

naroda koji danas u socijalističkoj Jugoslaviji pod rukovodstvom Partije i druga Tita udara temelje naprednoj društvenoj zajednici koja zauzima dosljedno mjesto u redu kulturnih i civiliziranih naroda. (Ibid.)

Prije ostalih predavanja, recitala i glazbeno-scenskih izvedaba, predsjednik odbora za proslavu, akademik Antun Barac održao je govor u kojem je naglasio (Isto):

Marulićeva proslava u sadašnjosti ne znači samo obligatan jubilej. Ona znači i zadatak da još bolje istražimo naše kulturno naslijeđe, da još bolje uočimo što smo sve stvorili i u kakvim prilikama. To vrijedi ne samo za razdoblje od Marulića unaprijed, već naročito prije Marulićeva rođenja. Uspijemo li objasniti sve, što je omogućilo pojavu Marka Marulića, postignut ćemo, da će nam njegov lik postati i jasniji, ali i svijetliji. S više ćemo svijesti i ponosa moći govoriti: živjeli smo kroz stoljeća vlastitim životom, izgrađivali se iz vlastitih snaga i takvim životom hoćemo da živimo i dalje. (Ibid.)

U nedjelju 8. listopada, u 9 sati, predstavnici Saveza književnika Jugoslavije i Hrvatske, predstavnici Jugoslovenske, Srpske i Slovenske Akademije i Matice, predstavnici zagrebačkog, beogradskog, ljubljanskog sveučilišta te Skopskog filozofskog fakulteta i predstavnici Narodnog odbora grada Splita položili su vijence pred kip Marulića. Zborovi »Jedinstva« i Narodnog kazališta otpjevali su zbornu kompoziciju *Marko Marulić* Josipa Hatzea (Isto). U 11 sati otvorena je izložba u Papalićevoj palači, sačinjena od starih izdanja Marulićevih djela, njihovih prijevoda, osobne lektire te raznih predmeta koji su vezani uz Split njegovog doba: od zlatnih ukrasa, portreta, oružja i slično (Isto, *Slobodna Dalmacija*, 18. 7. 1950: 3. i *Slobodna Dalmacija*, 19. 10. 1950: 2). Navečer, u 8 sati je u Narodnom kazalištu izvedena *Komedija od Raskota*, jelšanska seljačka komedija s kraja 16. stoljeća u tri čina koja se pripisuje Martinu Benetoviću (Isto, Schmitt-Bertapelle 1983: 33-34. i Fancev 1932). Svečanosti su završile u ponedjeljak 9. listopada otkrivanjem spomen-ploče u Nečujmu na Šolti.⁴

---

⁴ Na ploči je uklesano: »OVDJE/ U STANU BALISTRILIĆA/ HRVATSKI PJESNIK/ MARKO MARULIĆ/ BORAVIO JE I PISAO/ POČETKOM XVI. STOLJEĆA/ ZATIM/

Polaganje vijenaca pred kip Marulića povodom petstogodišnjice rođenja. Split 8. listopada 1950. (*Slobodna Dalmacija*, 10. 10. 1950: 1).

ZAKLJUČAK

Očit je značaj kojeg je Marulić imao za splitski puk u prvoj polovini 20. stoljeća. Kroz tri državne tvorevine, naglasci njegovog značaja su se mijenjati, ali nikada nisu iščeznuli. Prigodom obilježavanja ovih obljetnica vrsnoća njegova književnog stvaralaštva nije se toliko isticala nego se podrazumijevala. Svakako, bio je nepokolebljivi simbol jedinstva i slobode hrvatskog naroda, pomažući izgraditi i održati nacionalni identitet. U splitskoj kulturi sjećanja svoja uporišta je pronalazio u prikazanim obljetnicama koje su gradile kolektivnu svijest. Preko

---

PETAR HEKTOROVIĆ/ OPJEVAO JE OVU DRAGU« (*Slobodna Dalmacija*, 19. 9. 1950: 3. i *Slobodna Dalmacija*, 7. 10. 1950: 2).

raznih tiskanih djela, kipa, spomen ploča, manifestacija i popratnih kulturnih te materijalnih produkata, Split je uspješno izgradio i njegovao njegov lik i djelo. Današnje krize i izazovi ponekad osiromašuju naše ljudske vrijednosti te bujica dostupnih informacija diktira jedan nov i površan način života koji često potiče kulturu zaborava, a ne kulturu sjećanja. Ove obljetnice iz prve polovine 20. stoljeća pokazale su vrijednost koju je Marulić za tadašnje doba imao, a ona se ne smije izgubiti ni u budućnosti. Kako je don Frane Bulić završio svoj govor pred okupljenim mnoštvom 1925. godine prilikom otkrića Marulova spomenika: »štogod smo, o slavni Marko, u tebi ljubili; čemu smo se kod tebe divili, ostaje i ostati će u dušama ljudi, u vječnosti vremena, u slavi povijesti. Jer dok je mnoge iz starijih vremena pokrio plašt zaborava, nepoznate i bez slave, Marulić će živjeti pripovjedan i slavan!« (*Novo doba*, 27. 7. 1925: 2).

BIBLIOGRAFIJA

NOVINE

<i>Hrvatska riječ</i> , 12. 6. 1924.	<i>Narodni list</i> , 14. 9. 1901.
<i>Hrvatska riječ</i> , 12. 7. 1924.	<i>Narodni list</i> , 2. 11. 1901.
<i>Hrvatska riječ</i> , 13. 7. 1924.	<i>Narodni list</i> , 6. 11. 1901.
<i>Hrvatska riječ</i> , 2. 10. 1924.	<i>Narodni list</i> , 30. 11. 1901.
<i>Hrvatska riječ</i> , 28. 10. 1924.	<i>Narodni list</i> , 11. 12. 1901.
<i>Hrvatska riječ</i> , 4. 11. 1924.	<i>Narodni list</i> , 19. 7. 1902.
<i>Hrvatska riječ</i> , 10. 11. 1924.	
<i>Hrvatska riječ</i> , 12. 11. 1924.	<i>Novo doba</i> , 27. 7. 1925.
<i>Hrvatska riječ</i> , 4. 12. 1924.	<i>Novo doba</i> , 30. 7. 1925.
<i>Hrvatska riječ</i> , 12. 12. 1924.	
<i>Hrvatska riječ</i> , 19. 12. 1924.	<i>Slobodna Dalmacija</i> , 18. 7. 1950.
<i>Hrvatska riječ</i> , 23. 12. 1924.	<i>Slobodna Dalmacija</i> , 18. 8. 1950.
<i>Hrvatska riječ</i> , 27. 12. 1924.	<i>Slobodna Dalmacija</i> , 3. 9. 1950.
<i>Hrvatska riječ</i> , 30. 12. 1924.	<i>Slobodna Dalmacija</i> , 19. 9. 1950.
	<i>Slobodna Dalmacija</i> , 7. 10. 1950.
<i>Narodni list</i> , 17. 4. 1901.	<i>Slobodna Dalmacija</i> , 8. 10. 1950.
<i>Narodni list</i> , 8. 6. 1901.	<i>Slobodna Dalmacija</i> , 10. 10. 1950.
<i>Narodni list</i> , 3. 8. 1901.	<i>Slobodna Dalmacija</i> , 11. 10. 1950.

Slobodna Dalmacija, 19. 10. 1950.

Željeznica, 31. 7. 1901.

Željeznica, 24. 4. 1901.

Željeznica, 28. 8. 1901.

Željeznica, 5. 6. 1901.

Željeznica, 11. 9. 1901.

LITERATURA

- Andrić, Nikola. 1901. *Značenje Marka Marulića: predavanje držano dne 7. stud. 1901. prigodom proslave 400-godišnjice hrvatske umjetne književnosti pred cjelokupnom omladinom zagrebačke realne gimnazije*. Mile Maravić, Zagreb.
- Assmann, Jan. 2005. *Kulturno pamćenje: Pismo sjećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama*, prev. Preljević, Vlahidin. Vrijeme, Zenica.
- Badalić, Josip; Majnarić, Nikola, 1950. *Zbornik u proslavu petstogodišnjice rođenja Marka Marulića: 1450 – 1950*. JAZU, Zagreb.
- Balić, Davor. 2016. »Krlježini iskazi o Maruliću i njegovu opusu«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, g. 42, br. 2, str. 353-420.
- Božanić, Joško. 2015. *Viški facendijer. Stil, leksik, svijet facende otoka Vis dvadesetog stoljeća*. Književni krug Split, Split.
- Buljan, Marijan. 2022. *Politička povijest Splita od 1918. do 1941*. Leykam International, Zagreb.
- Dežman, Milivoj. 1900. »Proslava četiristogodišnjice hrvatske književnosti«, *Život*, g. 1, br. 1, str. 90-91.
- Duplančić, Arsen. 1983. »Podizanje spomenika Marku Maruliću«, *Mogućnosti*, g. 30, br. 10/11, str. 870-880.
- Fancev, Franjo. 1932. »Komediya od Raskota. Jelšanska seljačka komediya iz kraja 16 stoljeća«, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, g. 11, br. 1, str. 95-123.
- Florschütz, Josip. 1901. *Život i rad Marka Marulića: s kratkim osvrtom na hrvatsku knjigu od zametaka njezinih do današnjega doba*. Tisak Dioničke tiskare, Zagreb.
- Kolendić, Petar. 1924. *Marulićeva oporuka*. Naklada Splitske općine, Split.
- Kolumbić, Nikica. 2001. »Recepcija Marulićeve Judite u kontekstu jubilarne godine 1901«, *Dani Hvarškoga kazališta*, g. 27, br. 1, str. 123-130.
- Kukuljević Sakcinski, Ivan. 1869. *Pjesme Marka Marulića, skupio Ivan Kukuljević Sakcinski*, Stari pisci hrvatski; knj. 1. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Marulić, Marko. 1901. *Judita: epska pjesma u šest pjevanja*; ur. Kušar, Marcel. Matica hrvatska, Zagreb.

- Marulić, Marko. 1950a. *Libar Marca Marula Splichianina, Faksimilni pretisak*. JAZU, Zagreb.
- Marulić, Marko. 1950b. *Judita: s drvorezima i inicijalima iz 2. izd (1522)*. Zora, Zagreb.
- Milić, Vinko. 1901a. *Prigodom proslave četiristogodišnjice hrvatskog umjetnog pjesništva začetnikom vlastelinom Markom Marulom 1501-1901.: dvie njegove latinske pjesme još neizdane*. Splitska društvena štamparija, Split.
- Milić, Vinko. 1901b. *Prigodom proslave četiristogodišnjice hrvatskog umjetnog pjesništva začetnikom vlastelinom Markom Marulom 1501-1901.: dvie njegove latinske pjesme još neizdane*, Drugo povećano izdanje. Splitska društvena štamparija, Split.
- Paro, Nedjeljka. 2003. *Bibliografija Marka Marulića. Treći dio: Radovi o Maruliću (1565-2000)*. Književni krug Split, Split.
- Rabadan, Vojmil. 1972. »Marula prilika u tvorenju baččinika«, *Čakavska rič*, g. 2, br. 1, str. 101-136.
- Rešetar, Milan. 1900. »Eine unbekannte Ausgabe Marulić's De institutione bene vivendi«. *Archiv für slavische Philologie*, g. 22, br. 1, str. 233-236.
- Rezo, Vladimira. 2011. »Novohistorističko čitanje Kukuljevićeve studije 'Marko Marulić i njegovo doba'«, *Zbornik o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom. Hrvatski književni povjesničari*, sv. 12, ur. Maštrović, Tihomil. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 411-438.
- Schmitt-Bertapelle, Vlasta. 1893. »Jelsa i renesansna književnost otoka Hvara«, *Prilozi povijesti otoka Hvara*, g. 7, br. 1, str. 33-36.
- Šurmin, Đuro. 1900. »Govorenje sv. Bernarda od duše osujene«, *Nastavni vjesnik*, g. 8, br. 1, str. 391-392.
- Tomasović, Mirko. 1999. *Marko Marulić Marul*. Erasmus Naklada, Zagreb, Split.
- Tudor, Gordana. 2015. »Jadranska izložba u Splitu 1925. godine«, *Kulturna baština*, g. 41, br. 1, str. 147-172.
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*. 2005. Narodne novine, br. 5, čl. 2.
- Zaninović, Antonin. 1924/1925. »Marulićeva pjesma: Tužen'je grada Hjerozolima«, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Prilog II, str. 1-11.

THE CULTURE OF REMEMBRANCE: MARULIĆ'S ANNIVERSARIES IN
SPLIT DURING THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY (1901 – 1924 – 1950)

Abstract

The paper addresses three anniversaries related to Marko Marulić and the ways they were commemorated in the writer's hometown. The first is the 400th anniversary of the completion of *Judita* in 1901, marked by a full day of celebration, including a gathering at the People's Square, a mass at St. Francis Church, and ceremonies at the municipal theater. Next is the 400th anniversary of his death in 1924 and 1925, highlighted by the unveiling of a statue of Marulić created by Ivan Meštrović. Lastly, the 500th anniversary of his birth in 1950 was celebrated with a three-day event. These anniversaries underscore Marulić's enduring presence and affirm his importance in the Culture of Remembrance of the people of Split.

Key words: Marko Marulić; Culture of Remembrance; Split; Judita; Ivan Meštrović